

Kohtuasi C-181/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

25. veebruar 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus, Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

14. veebruar 2019

Kaebaja ja vastustaja apellatsioonimenetluses

JD

Vastustaja ja apellatsioonkaebuse esitaja

Jobcenter Krefeld – Widerspruchsstelle

Põhikohtuasja ese

Määruse (EL) nr 492/2011 artikli 10 alusel Saksamaa Liitvabariigis elamise õigusega isikute õigus saada põhihüvitist vastavalt sotsiaalseadustiku II osale „Töötajatele makstav põhihüvitis“ (Sozialgesetzbuch Zweites Buch – Grundsicherung für Arbeitsuchende, SGB II)

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artiklis 18 koostoimes määruse nr 492/2011 artiklitega 7 ja 10 ning [määruse nr 883/2004] artikliga 4 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte tõlgendamine;

sotsiaalse soodustuse mõiste tõlgendamine määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses;

direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 kohaldamisala tõlgendamine;

õiguslik alus: ELTL artikkel 267.

Eelotsuseküsimused

1. Kas liidu kodanike, kellel on määruse nr 492/2011 artikli 10 alusel liikmesriigis elamise õigus, väljaarvamine sotsiaalabi saajate hulgast direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses on kooskõlas ELTL artiklis 18 koostoimes määruse nr 492/2011 artiklitega 7 ja 10 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttega?

a) Kas sotsiaalabi direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses on sotsiaalne soodustus määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses?

b) Kas direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikes 2 sätestatud piirang on kohaldatav ELTL artiklis 18 koostoimes määruse nr 492/2011 artiklitega 7 ja 10 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte suhtes?

2. Kas liidu kodanike väljaarvamine määruse nr 883/2004 artikli 3 lõikes 3 ja artikli 70 lõikes 2 viidatud mitteosamakseliste rahaliste erihüvitiste saajate hulgast on kooskõlas ELTL artiklis 18 koostoimes määruse nr 883/2004 artikliga 4 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttega, kui neil on määruse nr 492/2011 artikli 10 kohane liikmesriigis elamise õigus ja nad saavad sotsiaalkindlustus- või perehüvitist määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 tähenduses?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta määrus (EL) nr 492/2011 töötajate liikumisvabaduse kohta liidu piires (ELT 2011, L 141, lk 1; eespool ja edaspidi „määrus nr 492/2011“), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. aprilli 2016. aasta määrusega (EL) 2016/589, milles käsitletakse Euroopa tööturuasutuste võrgustikku (EURESe võrgustik), töötajate juurdepääsu liikuvusteenustele ja tööturgude edasist integratsiooni ning millega muudetakse määruseid (EL) nr 492/2011 ja (EL) nr 1296/2013 (ELT 2016, L 107, lk 1), artiklid 7 ja 10

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; eespool ja edaspidi „määrus nr 883/2004“), artikkel 4

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT 2004, L 158, lk 77; eespool ja edaspidi „direktiiv 2004/38“), artikkel 4

Viidatud riigisisese õiguse normid

Sotsiaalseadustiku II osa „Tööotsijatele makstav põihüvitis“ (Sozialgesetzbuch Zweites Buch – Grundsicherung für Arbeitsuchende, eespool ja edaspidi „SGB II“), §-d 7 ja 9

Liidu kodanike vaba liikumise seadus (Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern, edaspidi „FreizügG/EU“), §-d 2 ja 3

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Kaebaja taotleb endale ja oma mõlemale, 2005. ja 2010. aastal sündinud tütrele SGB II alusel (täiendavat) põihüvitist ajavahemiku eest alates 8. juunist kuni 31. detsembrini 2017 (edaspidi „vaidlusalune ajavahemik“).
- 2 Kaebaja, kes on sündinud 1985. aastal, on Poola kodanik ja ta oli abielus Poola kodanikuga. Abikaasadel on ühised lapsed: 2005. aastal sündinud tütar ja 2010. aastal sündinud tütar. Kaebaja elas alates 2012. ja 2013. aasta vahetusest oma abikaasast eraldi. Abielu lahutati 2019. aastal. Pere kolis 2012. aasta lõpus ja 2013. aasta alguses Madalmaadest Saksamaale. Kaebaja ja tema mõlema tütre registreeritud elukoht oli alates 10. jaanuarist 2013 kuni 31. juulini 2014 E linnas Saksamaal. Kaebaja abikaasa registreeritud elukoht oli 10. jaanuarist 2013 kuni 8. aprillini 2016 E linnas Saksamaal. Pärast Saksamaale suundumist töötas kaebaja abikaasa kuni 22. veebruarini 2016 Madalmaade tööandja juures Madalmaades ja kolis seejärel 2016. aasta jooksul Poolasse.
- 3 Alates 22. oktoobrist 2014 oli kaebaja ja tema mõlema tütre registreeritud elukoht Ki linnas Saksamaal. 11. detsembril 2014 suundus noorem tütar elama ema juurde. Alates 27. veebruarist 2015 on kaebaja ja tema vanema tütre registreeritud elukoht olnud kogu aeg K linnas Saksamaal, alates 14. septembrist 2015 oli seal ka noorema tütre elukoht.
- 4 Kaebaja vanem tütar õppis alates 1. augustist 2016 algkooli 4. klassis, alates 1. augustist 2017 üldhariduskooli (põhikooli) 5. klassis. Noorem tütar käis alates 1. augustist 2016 algkoolis.
- 5 Kaebaja on saanud pidevalt lapsetoetust noorema tütre eest alates 2016. aasta jaanuarist ja vanema tütre eest alates 2016. aasta märtsist. K linn andis loa kaebajale elatisabi seaduse (Unterhaltsvorschussgesetz, UhVorschG) alusel elatisabi maksmiseks: vanema tütre eest ajavahemikul 1. oktoobrist 2015 kuni 28. oktoobrini 2017 ja noorema tütre eest alates 1. oktoobrist 2015.
- 6 Kaebaja töötas aastatel 2009–2011 töölepingu alusel Madalmaades. Ajavahemikul 1. jaanuarist 2013 kuni 5. märtsini 2015 ei töötanud kaebaja töölepingu alusel ega tegutsenud ka füüsilisest isikust ettevõtjana. Ajavahemikul 6. märtsist 2015 kuni 1. septembrini 2015 töötas ta Saksamaa tööjõudu vahendava ettevõtja kaudu

lukksepa assistendina, maksis tulumaksu ja oli hõlmatud Saksamaa riikliku sotsiaalkindlustussüsteemiga.

- 7 Alates 18. jaanuarist kuni 31. oktoobrini 2016 töötas kaebaja täistööajaga tootmise valdkonnas, maksis tulumaksu ja oli hõlmatud Saksamaa riikliku sotsiaalkindlustussüsteemiga. Ajavahemikul 4. oktoobrist kuni 7. detsembrini 2016 oli kaebaja töövõimetu. Kaebaja töövõimetuse tõttu säilitas tööandja tema palga 4. oktoobrist kuni 29. oktoobrini 2016 ja seejärel maksis haigekassa talle alates 30. oktoobrist kuni 7. detsembrini 2016 haigushüvitist.
- 8 Kaebaja sai Bundesagentur für Arbeit'ilt (föderaalne tööhõiveamet) alates 23. veebruarist 12. aprillini 2017 ja 12. juunist kuni 23. oktoobrini 2017 töötushüvitist. 2. jaanuaril 2018 asus ta tööle täistööajaga.
- 9 Ajavahemikul 1. septembrist 2016 kuni 7. juunini 2017 said kaebaja ja tema kaks tütart SGB II alusel põhihüvitist. Kostja taotles 2017. aasta juunis talle ja tema kahele tütrele põhihüvitise maksmise jätkamist. Vastustaja jättis taotluse 13. juuni 2017. aasta otsusega rahuldamata. Selle peale esitas kaebaja vaide, mille vastustaja jättis 27. juuli 2017. aasta vaideotsusega rahuldamata, misjärel esitas kaebaja kaebuse Sozialgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi sotsiaalkohus), milles palus kohustada vastustajat maksma talle ja tema kahele tütrele SGB II alusel põhihüvitist vaidlusaluse ajavahemiku eest.
- 10 Sozialgericht Düsseldorf (Düsseldorfi sotsiaalkohus) rahuldab kaebuse 8. mai 2018. aasta otsusega. Selle otsuse peale esitas vastustaja apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 11 Kaebaja ja tema mõlema tütre puhul olid vaidlusalusel ajavahemikul SGB II § 7 lõike 1 alusel põhihüvitise saamise tingimused täidetud. Eelkõige vajasid nad vaidlusalusel ajavahemikul abi SGB II § 7 lõike 1 esimese lause punkti 3 ja § 9 tähenduses, sest nende sissetulek (töötushüvitis, lapsetoetus ja elatisabi) oli kõnealusel ajavahemikul väiksem kui nende vajadused SGB II tähenduses.
- 12 SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkt c välistab siiski kaebaja ja tema mõlema tütre puhul vaidlusalusel ajavahemikul põhihüvitise saamise õiguse. Viidatud säte näeb ette, et põhihüvitist ei saa SGB II alusel välismaalased, kellel on liikmesriigis elamise õigus määruse nr 492/2011 artikli 10 alusel.
- 13 Kaebaja tütardel oli vaidlusalusel ajavahemikul autonoomne, see tähendab oma vanematest sõltumatu liikmesriigis elamise õigus määruse nr 492/2011 artikli 10 alusel (vt Euroopa Kohtu 30. juuni 2016. aasta kohtuotsus NA, C-115/15, EU:C:2016:487; 13. juuni 2013. aasta kohtuotsus Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390; 8. mai 2013. aasta kohtuotsus Alarape ja Tijani, C-529/11, EU:C:2013:290; 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. Madalmaad, C-542/09, EU:C:2012:346; 6. septembri 2012. aasta kohtuotsus Czop ja

Punakova, C-147/11 ja C-148/11, EU:C:2012:538, ning 23. veebruari 2010. aasta kohtuotsused Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, ning Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83). Nad olid endise (võõr)töötaja alaealised lapsed ja käisid üldhariduskoolis määruse nr 492/2011 artikli 10 tähenduses.

- 14 Kaebaja mõlema tütre asjaomase õiguse alusel tekkis kaebajal määruse nr 492/2011 artiklist 10 tulenevalt vaidlusalusel ajavahemikul Saksamaal elamise õigus, sest tema hoolitses tegelikult mõlema lapse eest (vt eespool punktis 13 viidatud kohtupraktika).
- 15 Kaebajal ja tema tütaridel ei olnud vaidlusalusel ajavahemikul FreizügG/EU §-de 2 ja 3 alusel Saksamaal elamise õigust (erinevalt ajavahemikust 1. septembrist 2016 kuni 7. juunini 2017, kui talle maksti põhihüvitist).
- 16 Käesoleval juhul tekib määrava tähtsusega küsimus, kas liidu õigusega on vastuolus hüvitise maksmise välistamine SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkti c alusel isikute puhul, kellel on määruse nr 492/2011 artikli 10 alusel liikmesriigis elamise õigus. Saksa kohtupraktikas ollakse eri seisukohtadel selles küsimuses, kas kõnealune hüvitise maksmise välistamine SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkti c alusel on vastuolus ELTL artiklis 18 koostoimes määruse nr 492/2011 artiklitega 7 ja 10 ning koostoimes määruse nr 883/2004 artikliga 4 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttega ega oma õigusmõju liidu õigusaktide esimuse tõttu.

Esimene küsimus

Esimese küsimuse alaküsimus a

- 17 SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkt c sätestab, et liidu kodanikud, kelle Saksamaal elamise õigus tuleneb määruse nr 492/2011 artiklist 10, ei saa sotsiaalabi direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses. SGB II-s sätestatud põhihüvitise puhul on tegemist sotsiaalabiga direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses ja mitteosamakselise rahalise erihüvitise määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 3 ja artikli 70 lõike 2 tähenduses (Euroopa Kohtu 25. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Garcia-Nieto, C-299/14, EU:C:2016:114; 15. septembri 2015. aasta kohtuotsus Alimanovic, C-67/14, EU:C:2015:597, ja 11. novembri 2014. aasta kohtuotsus Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358). Need peavad tagama laste ja nende vanemate toimetuleku.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on sotsiaalabi direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses ja mitteosamakseline rahaline erihüvitis määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 3 ja artikli 70 lõike 2 tähenduses, mille eesmärk on tagada lapse ja tema eest tegelikult hoolitseva lapsevanema toimetulek üld- või kutsehariduse omandamise ajal, sotsiaalne soodustus määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses, kuigi sotsiaalabi saamise eeldus ei ole lapse

kooliskäimine. Ei ole nõutav, et sotsiaalabil direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses oleks teatav seos üld- või kutsehariduse saamisega.

Esimese küsimuse alaküsimus b

- 19 Kui sotsiaalabi direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses, mille eesmärk on tagada lapse ja tema eest tegelikult hoolitseva lapsevanema toimetulek, ilma et see oleks seotud üld- või kutsehariduse saamisega, on sotsiaalne soodustus määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses, siis rikub SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkt c eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul määruse nr 492/2011 artiklis 10 koostoimes artikliga 7 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet, nii et SGB II asjaomane säte ei ole kohaldatav.
- 20 Euroopa Liidu Kohtu (edaspidi „Euroopa Kohus”) praktika kohaselt on nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määruse (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT 1968, L 257, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 15; edaspidi „määrus nr 1612/68“) artikli 7 lõike 2 ja artikli 12, mis on määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikele 2 ja artiklile 10 ajaliselt eelnevad sisult identsed sätted, isikuline kohaldamisala erinev. Siiski näevad mõlemad artiklid sarnaselt ette üldreegli, mis kohustab liikmesriike hariduse valdkonnas tagama enda kodanike ja tema territooriumil elavate teise liikmesriigi kodanikest töötajate laste võrdse kohtlemise (Euroopa Kohtu 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. Madalmaad, C-542/09, EU:C:2012:346). Sotsiaalse soodustuse andmisel kodakondsuse alusel vahet teha ei ole lubatud. See kehtib nii abi andmise tingimuste kui ka kõigi toetuste puhul, mis on mõeldud õpingutes osalemise hõlbustamiseks. Euroopa Kohus ei ole oma praktikas tänaseni teinud vahet koolitus- ja elamiskuludel (vt kõrgharidusõpinguteks mõeldud rahalise abi kohta Euroopa Kohtu 14. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Bragança Linares Verruga jt, C-238/15, EU:C:2016:949). Võrdse kohtlemise põhimõtet tuleb kohaldada ka sellise hooldusõigust omava lapsevanema puhul, kelle elamisõigus tuleneb lapse elamisõigusest vastavalt määruse nr 492/2011 artiklile 10. Lapsevanemal on õigus elada asjaomasel liikmesriigis olenemata sellest, kas tal on piisavalt vahendeid toimetulekuks, piisav ravikindlustuskaitse või kas on täidetud muud elamisõiguse andmise tingimused (23. veebruari 2010. aasta kohtuotsused Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, ning Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83).
- 21 Hüvitise maksmise välistamine SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkti c alusel sõltub kaebaja kodakondsusest (välismaalane). Seega on tegemist kaudse diskrimineerimisega. Saksa kohtupraktikas ollakse eri seisukohtadel selles, kas direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikes 2 sätestatud piirang kuulub otse või analoogia alusel kohaldamisele selliste liidu kodanike suhtes, kelle elamisõigus tuleneb määruse nr 492/2011 artiklist 10 (vt selle kohta Euroopa Kohtu 25. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Garcia-Nieto, C-299/14, EU:C:2016:114; 15. septembri 2015. aasta kohtuotsus Alimanovic, C-67/14, EU:C:2015:597, ja 11. novembri 2014. aasta kohtuotsus Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358) ja õigustab asjaomase

isikute grupi väljajätmist sotsiaalabi saajate hulgast direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses.

- 22 Saksa seadusandja põhjendas SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkti c kooskõla liidu õigusega sellega, et see säte aitab vältida direktiivi 2004/38 sätete „tühikäiku“. Ta tugines nähtavasti viidatud direktiivi põhjendusele 10, milles on esitatud direktiivi eesmärk vältida vastuvõtva liikmesriigi sotsiaaltoetuste põhjendamatu saamist, seega säilitada sotsiaalkindlustussüsteemi finantstasakaal (Euroopa Kohtu 25. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Garcia-Nieto, C-299/14, EU:C:2016:114; 15. septembri 2015. aasta kohtuotsus Alimanovic, C-67/14, EU:C:2015:597, ja 11. novembri 2014. aasta kohtuotsus Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358). Saksa seadusandja lähtus ilmselt sellest, et direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikes 2 sätestatud piirang on analoogia alusel kohaldatav vähemasti juhul, kui nõude on esitanud isik, kellel on määruse nr 492/2011 artiklist 10 tulenev liikmesriigis elamise õigus ja kes liidu mittetöötavate kodanikena ei saa ilma piisavate elatusvahenditeta ja üldise ravikindlustuskaitseta tugineda elamisõigusele direktiivi 2004/38 alusel, vaid võivad liikmesriigis viibida ainult töö otsimiseks.
- 23 Ka Saksa kohtupraktikas on sedastatud, et direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 2 ei ole piiratud sama direktiivi artikli 24 lõike 1 kohaldamisalaga. Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 2 on erand ELTL artiklis 18 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttest, mida direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 1 üksnes konkreetselt väljendab (vt Euroopa Kohtu 21. veebruari 2013. aasta kohtuotsus N, C-46/12, EU:C:2013:97). Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 2 reguleerib seega erandit ELTL artiklis 18 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttest vastuvõtvas riigis sotsiaalabi saamiseks ka juhul, kui liidu kodanikul on määruse nr 492/2011 artiklist 10 tulenev autonoomne elamisõigus. Euroopa Kohtu praktikast (Euroopa Kohtu 25. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Garcia-Nieto, C-299/14, EU:C:2016:114, 15. septembri 2015. aasta kohtuotsus Alimanovic, C-67/14, EU:C:2015:597, ja 11. novembri 2014. aasta kohtuotsus Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358) nähtub piisavalt selgelt, et Euroopa Kohtu hinnangul sõltub diskrimineerimise keelu kohaldamine direktiivi 2004/38 kohasest elamisõigusest ning muu elamisõigus ei pruugi olla liidu kodaniku ja vastuvõtva liikmesriigi kodaniku võrdse kohtlemise seisukohalt sotsiaalabi maksmisel määrava tähtsusega. Euroopa Kohtu 15. septembri 2015. aasta otsuse Alimanovic (C-67/14, EU:C:2015:597) põhjal ei saa järeldada, et direktiivi 2004/38 artikli 24 lõiget 2 kohaldatakse ainult direktiiviga 2004/38 reguleeritavate asjaolude suhtes. Viidatud otsuses ei järginud Euroopa Kohus kohtujuristi ettepanekus esitatud seisukohta, et arvesse tuleb võtta perekondlikke suhteid, nimelt määruse nr 492/2011 artiklist 10 tulenevat elamisõigust. Miski ei takista Euroopa Kohtul esitada eelotsusetaotluse esitanud kohtule kõiki liidu õiguse tõlgendamise juhiseid, mis võivad olla tarvilikud eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva kohtuasja lahendamisel, olenemata sellest, kas see kohus on neile oma küsimustes viidanud või mitte (Euroopa Kohtu 12. juuli 2018. aasta kohtuotsus Banger, C-89/17, EU:2018:570). Euroopa Kohus kinnitas kohtuotsuses Alimanovic, et liidu õigusega on kooskõlas, kui liidu kodanikud, kellel on direktiivi 2004/38 kohaselt

- liikmesriigis elamise õigus ainult direktiivi 2004/38 artikli 14 lõike 4 punkti b alusel töö otsimiseks, arvatakse sotsiaalabi saajate hulgast välja, aga ei viidanud, et tookordse kaebaja määruse nr 492/2011 artiklist 10 tuleneva elamisõiguse puhul on teatava sotsiaalabi andmisel ebavõrdse kohtlemise õigustatus direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikega 2 välistatud. Ta ei käsitlenud määruse nr 492/2011 artiklis 10 sätestatud kaebaja Saksamaal elamise õigust, mis tulenes laste kooliskäimisest.
- 24 Saksa kohtupraktikas on Euroopa Kohtu 15. septembri 2015. aasta kohtuotsuse Alimanovic (C-67/14, EU:C:2015:597) alusel siiski ka leitud, et direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikes 2 sätestatud piirang võib õigustada sotsiaalabi andmisest keeldumist isikute puhul, kelle liikmesriigis elamise õigus tuleneb nimetatud direktiivist. Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 kohaldamisala ei saa aga laiendada isikutele, kelle asjaomane iseseisev elamisõigus tuleneb määrusest nr 492/2011. Seadusandja ei saa tuletada direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikest 2 õigust keelduda andmast sotsiaalseid soodustusi määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses liidu kodanikele, kellel on sama määruse artiklist 10 tulenev elamisõigus, isegi siis, kui tegemist on sotsiaalabiga direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 2 tähenduses. Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikes 2 sätestatud piirang puudutab vastavalt sätte sõnastusele „erandina lõikest 1“ ja vastavalt sisulisele seosele lõikes 1 kirjeldatud võrdse kohtlemise põhimõtet. Seda tuleb kohaldada liidu kodanike suhtes, kellel on elamisõigus „käesoleva direktiivi kohaselt“, „kui asutamislepingu ja teiste õigusaktide erisätetes ei ole selgelt ette nähtud teisiti“. Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 1 esimeses lauses sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamine nagu ka selle laienemine sama direktiivi artikli 24 lõike 1 teises lauses täpsustatud isikute grupile eeldab seega just selle direktiivi kohase elamisõiguse olemasolu. Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõike 1 esimest lauset ei kohaldata liidu kodanike suhtes, kellel on direktiivis 2004/38 sätestatud elamisõigustest sõltumatu, originaarne ja iseseisev elamisõigus, nagu määruse nr 492/2011 artiklist 10 tulenev elamisõigus.
- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus nõustub viimati esitatud seisukohaga. Direktiivi 2004/38 asjaomased sätted ei hõlma määruse nr 492/2011 artiklis 10 sätestatud elamisõigust. Selle kohtu praktika kohaselt säilib lapse kord omandatud haridus- ja elamisõigus ja ka (hooldusõigust omava ja/või tegelikult hoolitseva) lapsevanema elamisõigus olenemata direktiivis 2004/38 sätestatud piisavate rahaliste vahendite ja üldise ravikindlustuse olemasolu tingimuste täitmisest ning asjaomast õigust kohaldatakse sõltumatult liidu õigusnormidest, mis reguleerivad teises liikmesriigis elamisõiguse teostamise tingimusi. Euroopa Kohus leidis direktiivi 2004/38 ettevalmistavate materjalide ja sisu põhjal, et nimetatud direktiiv ei peaks piirama määruse nr 1612/68 artikli 12 kohaldamisala, viidatud sätte on määruse nr 492/2011 artiklile 10 ajaliselt eelnev sisult identne sätte (Euroopa Kohtu 23. veebruari 2010. aasta kohtuotsused Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, ning Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83).
- 26 Samuti ei pidanud Euroopa Kohus võimalikuks analoogia alusel kohaldada direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikes 2 sätestatud õpinguteks toimetulekutoetuse

tagamise kohustuse piirangut määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikes 2 ja artiklis 10 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte suhtes (Euroopa Kohtu 14. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Bragança Linares Verruga jt, C-238/15, EU:C:2016:949). Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul kehtib see ka direktiivi 2004/38 artikli 24 lõikega 2 hõlmatud sotsiaalabi puhul, kui see on „sotsiaalne soodustus“ määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses, isegi siis kui see sotsiaalabi ei ole sõnaselgelt seotud üld- või kutsehariduse saamisega. Liidu seadusandja ei näinud 2011. aastal määruse nr 492/2011 vastuvõtmisel vajadust piirata nimetatud määruse artikli 7 lõikes 2 ja artiklis 10 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet võrreldes ajaliselt eelnenud õigusnormidega. Seega ei reageerinud ta Euroopa Kohtu poolt aasta varem tehtud otsustele, et hooldusõigust omaval lapsevanemal on oma lapse üld- või kutsehariduse saamisest tulenev elamisõigus isegi juhul, kui tal puudub direktiivi 2004/38 kohane iseseisev elamisõigus (23. veebruari 2010. aasta kohtuotsused Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, ning Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83).

Teine küsimus

- 27 Iga liidu kodanik võib kõigis olukordades, mis kuuluvad liidu õiguse esemelisse kohaldamisalasse, tugineda ETL artiklis 18 sätestatud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelule. Need olukorrad hõlmavad ka ETL artikli 20 lõike 2 esimese lõigu punktis a ja artiklis 21 sätestatud liikmesriikide territooriumil vaba liikumise ja elamise õiguse teostamise juhtumeid. Kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu kohaldamist sotsiaalabi andmisel täpsustatakse määruse nr 883/2004 artiklis 4. Viidatud säte näeb ette, et kui nimetatud määruses ei ole sätestatud teisiti, võimaldatakse isikutele, kelle suhtes seda määrust kohaldatakse, iga liikmesriigi õigusaktide alusel samasuguseid soodustusi ja nende suhtes kehtivad samasugused kohustused kui nimetatud riigi kodanike suhtes. Määruse nr 883/2004 artikkel 4 keelab mis tahes ebavõrdse kohtlemise kodakondsuse alusel ja nõuab, et mõne muu riigi kodakondsusega liidu kodanikke koheldakse asjaomase liikmesriigi kodanikega võrdselt.
- 28 Kaebaja juhtum kuulub määruse nr 883/2004 isikulisse ja esemelisse kohaldamisalasse. Ta on liidu kodanik (määruse nr 883/2004 artikli 2 lõige 1), kelle elukoht ühe liikmesriigi (Poola) kodanikuna on teises liikmesriigis (Saksamaal). Vaidlusalusel ajavahemikul kuulus ta lapsetoetuse saajana perehüvitiste süsteemi määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punkti j tähenduses (vt selle kohta Euroopa Kohtu 14. juuni 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ühendkuningriik, C-308/14, EU:C:2016:436) ja kuni 23. oktoobrini 2017 töötutoetuse saajana töötushüvitise maksmist ette nägevasse sotsiaalkindlustussüsteemi viidatud määruse artikli 3 lõike 1 punkti h tähenduses.
- 29 SGB II alusel makstav põhihüvitis on mitteosamakseline rahaline erihüvitis määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 3 ja artikli 70 lõike 2 tähenduses, mille suhtes kohaldatakse sama määruse artiklis 4 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet 11. novembri 2014. aasta kohtuotsus Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358).

- 30 Määrus nr 883/2004 ise ei näe ette kodakondsuse alusel erandi tegemist selle artiklis 4 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte suhtes. Hüvitise maksmise välistamine SGB II § 7 lõike 1 teise lause punkti 2 alapunkti c alusel sõltub aga kaebaja (välismaalase) kodakondsusest. Tegemist on seega kaudse diskrimineerimisega. Majanduslikult mitteaktiivsete liidu kodanike sotsiaalabi saamise tingimuseks võib küll seada riigi territooriumil elamise seaduslikkuse (Euroopa Kohtu 14. juuni 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ühendkuningriik, C-308/14, EU:C:2016:436). See ei takista aga kaebaja nõude rahuldamist. Ta viibib Saksamaal seaduslikult, teostades määruse nr 492/2011 artiklist 10 tulenevat elamisõigust.
- 31 Saksa kohtupraktikas ollakse eri seisukohtadel küsimuses, kas direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 2 piirab määruse nr 883/2004 artiklis 4 sätestatud diskrimineerimise keeldu, kui asjaomasel liidu kodanikul on direktiivist 2004/38 sõltumatu elamisõigus, mis tuleneb määruse nr 492/2011 artiklist 10. Viidatakse märkustele esimese küsimuse alaküsimuse b kohta.